

**РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ**

**ПОСЕБЕН ИЗВЕШТАЈ
ЗА ОСТВАРУВАЊЕТО НА ПРАВОТО НА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА НА
ОСУДЕНИТЕ И ПРИТВОРЕНИТЕ ЛИЦА И ВО КАЗНЕНО - ПОПРАВНИТЕ И
ВОСПИТНО - ПОПРАВНИТЕ УСТАНОВИ**

СКОПЈЕ, ОКТОМВРИ 2007 ГОДИНА

ВОВЕД

Здравствената заштита во Република Македонија е загарантирано право содржано во одредбата на членот 39, став 1 од Уставот на Република Македонија, според која, на секој граѓанин му се гарантира правото на здравствена заштита.

Со Законот за здравствена заштита помеѓу другото е определено дека со задолжителното здравствено осигурување врз начелата на заемност и солидарност, на осигурениците им се обезбедува право на основна здравствена заштита, така што правата од основната здравствена заштита се обезбедуваат и на лицата кои се наоѓаат на издржување казна затвор, лицата кои се наоѓаат во притвор, ако не се осигурани по друга основа и малолетните лица кои се наоѓаат на извршување воспитна мерка упатување во воспитно - поправен дом.

За оваа категорија граѓани правото на остварување на здравствената заштита е уредено со Законот за извршување на санкциите каде е определено дека здравствената заштита на осудените лица е организирана според општите прописи од областа на здравството.

Имено, согласно Законот во казнено - поправните установи задолжително се вработува лекар кој се грижи за здравствената состојба на осудените лица на кои им се обезбедува потребната медицинска помош. Лекарот го прегледува секое осудено лице и ја утврдува неговата здравствена состојба при приемот на издржувањето на казната и при отпуштањето од установата, а податоците за здравствената состојба ги внесува во личниот лист на осуденикот. Исто така, осудените лица кај кои ќе се утврдат телесни и душевни растројства, како и одделни зависности подлежат на медицински третман во установата, а кога тоа е потребно врз основа на наод од лекарот на установата се упатуваат во соодветна здравствена установа, така што, за секоја потешка болест и за потешко нарушување на здравствената состојба на осуденото лице установата го

известува семејството на осудениот. Секое заболено осудено лице може да бара специјалистички преглед на свој трошок, доколку таков преглед не определи лекарот на установата. Исто така, на осудените жени за време на бременоста, породувањето и мајчинството во однос на отсуството од работа се применуваат општите прописи и им се обезбедува стручна лекарска нега.

Здравствената заштита на осудените лица е еден од најзначајните елементи во целокупниот процес на издржувањето на казната затвор. Поради тоа и меѓународните стандарди посветуваат посебно внимание на ова прашање. Така, Стандардните минимални правила за постапување со затворениците на ООН и Европските затворски правила на Советот на Европа определуваат дека затворската управа се грижи за здравјето на сите осудени лица, а здравствената служба во казнено-поправната установа задолжително се организира во тесна поврзаност со општата здравствена служба на државата. Притоа изричито е утврдено дека осудените лица непречено треба да имаат пристап до здравствените служби во државата без дискриминација по основ на нивниот правен статус.

Исто така, меѓународните стандарди посветуваат особено внимание на кадровската екипираност на здравствените служби во казнено-поправните установи. Во тој контекст е определено дека во секоја установа треба да е вработен најмалку еден квалификуван лекар од општа практика и здравствен персонал кој е соодветно обучен за здравствена заштита. Лекарот или квалификуван медицински техничар, кој е одговорен пред лекарот, задолжително го прегледува секое осудено лице веднаш по приемот и при неговиот отпуст. При прегледите, според меѓународните стандарди за здравствената заштита, на осудените лица потребно е да се посвети посебно внимание при постапувањето во согласност со вообичаените правила на лекарската етика и доверливост; утврдувањето на дијагнозата на физичките или душевни болести и преземањето на сите мерки потребни за лекување или за продолжување на лекувањето кое е во тек; евидентирањето и известувањето на надлежните органи за кој било знак или индикација дека со осудените се постапува насилно; лекувањето на симптомите на одвикнување од употреба на дрога, лекови или алкохол; идентификувањето на каков било психолошки или друг стрес предизвикан со

лишувањето од слобода; изолацијата на осудените за кои има сомневање дека се болни од инфективни или заразни болести за време на траењето на инфекцијата и обезбедувањето на соодветно лекување; обезбедувањето осудените заразени со ХИВ вирус да не бидат изолирани само поради таа причина; физичките или менталните недостатоци кои можат да ја отежнат реинтеграцијата во општеството по отпуштањето; утврдувањето на физичката способност на секое осудено лице за работа и вежбање и изготвувањето на договори со институциите на локалната заедница за продолжување на секое медицинско и психијатриско лекување по отпуштањето доколку осудените се согласат со таквиот договор. Лекарот во казнено-поправната установа е должен да го известува раководното лице на установата секогаш кога смета дека физичкото или менталното здравје на затворениците е изложено на сериозен ризик поради понатамошно издржување на казна затвор или кои било други услови на издржување казна затвор вклучително и спроведувањето на дисциплинската мерка упатување во самица.

Од друга страна лекарот е должен да врши редовна инспекција и да собира податоци за: количината, квалитетот, припремата и послужувањето на водата и храната; хигиената и чистотата во установата и на самите осудени лица; санитарииите, греењето, осветлувањето и вентилацијата во установата и примереноста и чистотата на облеката и постелнината на затворениците.

Особено важно прашање во однос на здравствената заштита на осудените лица е прашањето за лекување и третман на оваа категорија пациенти надвор од казнено-поправната установа кога тоа е неопходно за заживување на нивното здравје.

Имено, болните осудени лица на кои им е потребно специјалистичко лекување се преместуваат во специјални здравствени институции или градски болници, доколку не е можно такво лекување да се обезбеди во казнено-поправната установа.

ПРАВНА РАМКА НА ПОСТАПУВАЊЕ НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ

Народниот правобранител на Република Македонија како контролен механизам над работата на јавната администрација, остварувајќи ги уставните и законските надлежности и постапувајќи по службена должност и по претставки поднесени од граѓаните има за цел да придонесе за подобро и поефикасно функционирање на јавната администрација.

Една од најзначајните надлежности на Народниот правобранител утврдена е во членот 31 од Законот за народниот правобранител (“Службен весник на РМ” бр.60/03), според кој Народниот правобранител ги следи состојбите на почитување и заштита на уставните и законските права на лицата во органите, организациите и установите во кои слободата на движење е ограничена особено на приведените, притворените и лицата кои издржуваат казна затвор или воспитно-поправна мерка во казнено-поправните и воспитно-поправните установи. Според оваа законска одредба, Народниот правобранител ваквата законска функција ја остварува со посети и увиди без претходна најава или одобрение, а со лицата сместени во органите, организациите или установите разговара без присуство на службени лица.

КОНСТАТИРАНИ СОСТОЈБИ ВРЗ ОСНОВА НА ИЗВРШЕНИТЕ УВИДИ ВО ОДНОС НА ЗДРАВСТВЕНАТА ЗАШТИТА

При увидите остварени во казнено - поправните установи, како и во Воспитно-поправниот дом Тетово кој функционира во објектите на Затвор Скопје заради согледување на состојбите во однос на здравствената заштита, остварени се и разговори со раководните лица на установите, лекарите и помошниот персонал, како и со осудените лица сместени во наведените установи. Исто така, извршен е увид во просториите во кои се прегледуваат притворените и осудените лица и притоа констатирани се следните состојби:

Затвор Скопје

Согласно законските надлежности претставници на Канцеларијата на Народниот правобранител на 21.05.2007 година извршија посета на Затвор Скопје.

Затвор Скопје е установа од полуотворен вид во која се извршува казната затвор во траење до три години, како и казната затвор до шест месеци спрема осудени лица за кривични дела извршени во поврат.

За време на посетата во оваа установа престојуваша 174 осудени лица и 156 притворени лица. Осудените лица кои се сместени во оваа установа не се здравствено осигурени согласно одредбите на членовите 11 и 12, став 21 од Законот за здравствена заштита. Но од страна на Управата на Установата беше истакнато дека Установата се грижи за заштита на здравјето на осудените лица според општите прописи и согласно одредбите од Законот за извршување на санкциите и сите трошоци направени за здравствените прегледи и медицинската терапија ги подмирува Установата.

Во оваа казнено - поправна установа функционира здравствена служба во која се вработени двајца лекари по општа медицина од кои едниот ангажиран хонорарно, две медицински сестри и лекар психијатар исто така ангажиран хонорарно. Службата за здравствена заштита е сместена во три простории: просторија за лекарски прегледи каде е и картотеката, просторија за медицинска терапија и посебна просторија аптека.

Општите услови, односно осветлувањето, вентилацијата и хигената на просториите на здравствената служба е на задоволително ниво согласно прописите. Од друга страна, треба да се наведе дека здравствената служба е недоволно опремена со потребните медицински помагала и инструменти каде што, според изнесеното од страна на лекарот, недостасува инхалатор, ЕКГ апарат и друго.

За реализација на здравствени услуги Установата соработува со другите здравствени установи во државата. Така, во текот на 2006 година на специјалистички прегледи надвор од Установата биле упатени вкупно 225 притворени и 202 осудени лица. За ова намена во 2006 година биле потрошени вкупно 479.541,00 денари, а за период до месец април 2007 година на

специјалистички прегледи биле упатени вкупно 152 осудени и притворени лица и се потрошени вкупно 73.912,00 денари.

Здравствената служба на Установата е снабдена со потребните лекаства. Во текот на 2006 година за оваа намена биле потрошени вкупно 2.591.534,00 денари, а за период до месец април 2007 година вкупно 341.412,00 денари.

Од увидот во картотеката каде што се води евиденција на здравствената заштита и третманот на притворените и осудените лица, како и од разговорот со лекарот на Установата, беше констатирано дека на секое осудено лице по приемот и при неговиот отпуст од Установата се врши здравствен преглед, а извештајот за здравствената состојба се запишува во здравствениот картон.

Секој здравствен преглед на притворено и осудено лице се евидентира во амбулантниот дневник, а за осудените лица кои се осудени над 3 месеци и во здравствениот картон. По прегледот не се издава рецепт за лекаства од причина што препишаната терапија од страна на лекарот ја дели медицинската сестра.

Прегледите се вршат во просторијата за лекарски прегледи, но лекарот на Установата практикувал и прегледи на осудените лица и во просториите во кои тие се сместени.

На денот на посетата, во Установата се евидентирани 10 осудени лица - зависници од дрога кои се под метадонска терапија. За третманот на оваа категорија осудени лица, лекарот во Установата информираше дека пред започнувањето со терапијата бара писмена согласност од осудените лица.

Отворено одделение во Крива Паланка

Согласно законските надлежности претставник на Народниот правобранител од Подрачната канцеларија во Куманово на 28.07.2007 година изврши посета на Отвореното одделение на Затворот Скопје во Крива Паланка.

За време на посетата во оваа установа престојуваа 10 осудени лица. Осудениците сместени во оваа установа не се здравствено осигурени согласно одредбите од Законот за здравствена заштита. Трошоците во врска со здравствените прегледи и за лекаства ги подмирува самата установа.

Во оваа установа нема посебна просторија за лекарски прегледи, па здравствените прегледи се вршат во друга просторија. Здравствена служба во ова одделение не функционира и не е кадровски екипирана, односно не е вработен лекар, медицинска сестра и друг помошен медицински персонал. За преглед на осудените лица се грижи лекар специјалист по трудова медицина кој е ангажиран со договор за дело. Воедно истиот лекар е сопственик на ПЗУ “д-р Трајка”, која има договор со управата на Одделението на осудените да им обезбедува здравствени услуги во самата установа, а понекогаш кога има потреба, а тоа го овозможуваат околностите, и во просториите на приватната здравствена установа.

Одделението соработува со другите здравствени установи во државата, па така во текот на 2006 година на специјалистички прегледи надвор, односно во друга здравствена установа биле упатени вкупно 63 осудени лица, а за 2007 година до моментот на надзорот на специјалистички прегледи биле упатени вкупно 51 осудено лице.

Евиденцијата на здравствениот третман на осудените лица се води во Регистар така што, по извршениот преглед потребната терапија лекарот ја препишува на лекарски рецепт кој дополнително се заверува во Управата, а набавката на потребните лекаства се врши со заверениот рецепт од општа аптека.

Од разговорот со лекарот беше констатирано дека за секое осудено лице кое во работен ден се прима во Установата за издржување на казна затвор, при приемот се повикува лекарот кој го прегледува осуденикот, а осудените лица кои се примаат во неработни денови се прегледуваат наредниот работен ден при што се утврдува нивната здравствена состојба. Истото, односно здравствена контрола не се врши при отпустот на осудените лица од ова одделение.

Во разговорот со лекарот беше наведено дека Управата на Одделението бара мислење од лекарот за здравствената состојба на осуденикот и пред да го упати осуденото лице на дисциплинска мерка самица.

Казнено - поправен дом Идризово

Согласно надлежностите што произлегуваат од Законот за народниот правобранител, претставници од канцеларијата во Скопје на 28.05.2007 година извршија посета на Казнено - поправниот дом Идризово.

Во оваа казнено - поправна установа, која функционира како казнено - поправен дом од општ вид, се извршува казната затвор за осудени лица над 3 години и казната доживотен затвор.

За време на посетата во оваа установа престојуваа 1370 осудени лица од кои 42 во женското одделение. Осудените лица кои се сместени во оваа установа не се здравствено осигурени согласно одредбите на членовите 11 и 12, став 21 од Законот за здравствена заштита. Сепак на осудените лица им се овозможува здравствена заштита според општите прописи и согласно одредбите од Законот за извршување на санкциите и сите трошоци за здравствените прегледи и медицинската терапија ги подмирува установата.

Во Казнено – поправниот дом Идризово функционира здравствена служба во која се вработени тројца лекари од кои: еден психијатар - специјалист, две медицински сестри, двајца медицински техничари и стоматолог. Службата за здравствена заштита е сместена во помали простории од кои: просторија за лекарски прегледи, просторија за преврски, односно просторија за медицинска терапија, картотека, аптека, стоматолошка ординација и лабораторија. Исто така, во посебна просторија се наоѓа Одделението за метадонска терапија.

Општите услови во здравствената служба, односно осветлувањето и вентилацијата на просториите не ги задоволуваат општите прописи за здравствена заштита.

Здравствената служба е недоволно опремена со потребните медицински помагала и инструменти. Исто така, недостатокот на лекарства е голем проблем со кој се соочува Установата.

За остварување здравствени услуги Установата соработува со здравствените установи во државата. Во текот на 2006 година на специјалистички прегледи надвор од оваа установа биле упатени вкупно 1373 осудени лица од кои 35 осуденици биле задржани на натамошно лекување. За оваа намена во 2006

година биле потрошени 3.167.683,00 денари, а за период до месец мај 2007 година на специјалистички прегледи биле упатени вкупно 494 осудени лица.

Од увидот во просториите во кои е сместена здравствената служба, а посебно во просторијата во која е сместена картотеката, констатирано е дека се води евиденција за здравствениот третман на осудените лица. Од разговорот извршен со домскиот лекарот е утврдено дека секое осудено лице при приемот во установата систематски се прегледува со цел да се утврди здравствената состојба и извештајот од здравствената состојба се запишува во здравствениот картон. Истото се врши и при отпустот на осудените лица.

Здравствените прегледи на осудниците се вршат во просторијата за лекарски прегледи. Секој преглед на осудено лице се евидентира во неговиот здравствен картон каде што се внесуваат: датумот на прегледот, дијагнозата и препишаната терапија. По прегледот се издаваат рецепти за лекараства, а терапијата ја дели медицинска сестра во просторијата каде што е сместена аптеката.

Од вкупниот број на осудени лица кои престојуваат во оваа установа 353 се зависници од наркотични дроги.

При посетата на оваа установа стоматологот како посебен проблем ја истакна запоставеноста во обезбедувањето соодветна стоматолошка здравствена заштита бидејќи Клиниката за стоматологија за прекинала соработката со Домот.

Во текот на посетата на Казнено – поправниот дом Идризово осудените лица не се пожалија за здравствените услуги кои ги добиваат за време на издржување на казната затвор.

Женско одделение

Во Женското одделение кое функционира во склоп на Казнено-поправниот дом Идризово на денот на посетата престојуваа 42 осудени лица.

Здравствените прегледи се вршат во просториите на Одделението секоја среда во седмицата. Во оваа установа нема вработен лекар – гинеколог, па за гинеколошки прегледи осуденичките се упатуваат надвор од Установата, односно на Клиниката за гинекологија - Скопје.

По извршените разговори со некои од осудените лица во однос на здравствената заштита што ја добиваат за време на издржувањето на казната затвор не беа изнесени поплаки.

Воспитно - поправен дом Тетово

Претставници на Канцеларијата на Народниот правобранител согласно законските надлежности на 21.05.2007 година го посетија Воспитно - поправниот дом Тетово.

Оваа воспитно-поправна установа функцијата ја извршува во просториите на Затвор Скопје.

За време на посетата во оваа установа евидентирани беа 35 малолетници, но од нив 23 беа во Домот, а останатите, според изјавата на раководното лице, биле самоволно оддалечени за што е известно и Министерството за внатрешни работи.

Малолетните лица кои се сместени во Воспитно - поправниот дом не се здравствено осигурени согласно одредбите на членовите 11 и 12, став 21 од Законот за здравствена заштита. Сепак тие добиваат здравствена заштита според општите прописи и согласно одредбите од Законот за извршување на санкциите и сите трошоци за здравствените прегледи и медицинската терапија ги подмирува Домот.

На денот на посетата во Воспитно-поправниот дом немаше вработено лекар, но беше истакнато дека и покрај отсуството на лекар и неадекватните услови за нормално функционирање на здравствената заштита, малолетните лица здравствената заштита ја добиваат од другите здравствени установи, односно од специјализираните здравствени установи во склоп на Клинички центар Скопје. Но од друга страна беше наведено дека лекар по општа медицина ќе биде вработен во Домот од 01.06.2007 година со што ќе се обезбеди потребната медицинска помош на малолетниците.

Во Домот нема амбуланта, туку само канцелариска просторија која има функција на амбуланта и не е опремена со потребните медицински помагала и инструменти. Исто така, во Установата нема аптека, но беше истакнато дека лекара има во доволна количина и нема проблеми при нивната набавка.

За реализација на здравствени услуги Установата соработува со другите здравствени установи во државата. Во текот на 2006 година на специјалистички прегледи надвор од оваа установа биле упатени вкупно 129 малолетни лица. За таа намена во 2006 година Установата потрошила 202.900,00 денари, додека за истата цел за 2007 година планирани се 220.000,00 денари. За потребните лекаства во текот на 2006 година биле потрошени 50.460,00 денари, а за 2007 година планирани се 100.000,00 денари.

Раководителот на инструкторската служба и водител на смена истакна дека секое малолетно лице при приемот во Домот систематски се прегледува и извештајот од здравствената состојба се запишува во здравствен картон. Истото се спроведува и по завршувањето на воспитната мерка кога секој малолетник се прегледува. Систематските прегледи се вршат на секои 6 месеци со што континуирано се следи здравствената состојба на малолетните лица, а извршените прегледи лекарот секојдневно се евидентираат во дневникот за работа, меѓутоа увид во картотеката не е извршен од причина што на денот на посетата во Домот се уште не беше вработен лекар. Препишаната терапија со лекаства и во отсуство на лекар малолетниците, според наведеното, непречено ја примаат.

Имено, препишаните медикаменти по правило ги дели лекарот, но во негово отсуство терапијата се остава на дежурниот надзорник, спакувана во посебни најлонски кеси за секој малолетник, со напишано упатство за начинот на дозирање на лекот.

Затвор Тетово

Согласно законските надлежности претставник на Народниот правобранител од Подрачната канцеларија во Тетово на 18.07.2007 година го посети Затворот Тетово.

Во текот на посетата на Затвор Тетово, осудените лица сместени во установата не беа здравствено осигурени согласно одредбите од Законот за здравствена заштита. На осудениците и притворениците им се овозможува здравствена заштита според општите услови, а трошоците во врска со здравствените прегледи и терапијата ги подмирува Установата.

Во оваа казнено - поправна установа поради недостиг на финансиски средства не постои, односно не функционира здравствена служба со вработен лекар, психијатар и помошен персонал. За преглед на осудените лица ангажиран е лекар од ПЗУ "Медика" - Тетово со договор за дело склучен за тековната 2007 година. Лекарот доаѓа во Установата секој вторник и петок. Меѓутоа во Установата нема посебна просторија за здравствени прегледи, односно просторијата која се користи за прегледи истовремено се користи и за прием и разговор на осудените лица со нивните адвокати, како и за други намени.

Општите услови на просторијата каде што се вршат здравствените прегледи особено хигиената е на доста ниско ниво. Просторијата не е опремена со посебно осветлување потребно за вршење на прегледите, согласно прописите кои ја регулираат здравствената заштита. Исто така, просторијата е недоволно опремена со потребните медицински инструменти кои се потребни за преглед и давање здравствена заштита. За прегледите лекарот носи сопствена опрема која е неопходна за основните лекарски прегледи и за лабораториски испитувања.

Од увидот во просторијата каде што се вршат здравствени прегледи на осудените лица констатирано е дека за здравствениот третман се води регистар, односно амбулантски дневник. Здравствен картон се води за секое осудено лице посебно. По извршениот преглед, потребната терапија лекарот ја препишува на лекарски рецепт. За делењето на препишаната терапија не е задолжено стручно лице, па терапијата ја делат надзорниците. Набавката на потребните лекарства се врши на сметка на Установата од приватна градска аптека со која Затворот има склучено договор. Лекарствата со препишаната терапија се чува во метален сеф.

Не се почитува законската обврска за задолжителен здравствен преглед при прием и отпуст на осудените лица од причина што не е вработен лекар. Здравствените прегледи на примените осуденици се вршат при првото редовно доаѓање на лекарот по приемот, додека при отпуст од Установата не се врши преглед.

Осудените лица кои се зависници од наркотични дроги по претходно потпишана изјава за согласност редовно се упатуваат на метадонска терапија во

Дневниот центар за зависници кој работи во состав на Медицинскиот центар во Тетово. При забните заболувања осудените лица редовно се носат на лекар - стоматолог во истиот центар.

Установата нема услови за овозможување соодветен третман на осудените лица со телесни повреди и душевни растројства ниту пак простории за сместување на болните од заразна болест. Поради тоа таквите осуденици се праќаат во арестантското одделение на КПД Идризово при Клиничкиот центар во Скопје или во Медицинскиот центар во Тетово.

Затвор Гевгелија

Согласно законските надлежности заменик на народниот правобранител на подрачната канцеларија во Струмица на 28.06.2007 година изврши посета во Затвор Гевгелија.

Затвор Гевгелија функционира како казнено - поправна установа од полуотворен вид со осуденичко и притвореничко одделение.

За време на посетата во оваа установа престојуваа 59 осудени лица и 9 притворени лица, сите од машки пол. Осудениците кои се сместени во оваа установа не се здравствено осигурени согласно одредбите од Законот за здравствена заштита. На осудениците и притворениците им се обезбедува здравствена заштита според општите услови, а трошоците во врска со здравствените прегледи и за лекарства ги подмирува самата установа.

Во оваа казнено - поправна установа нема амбуланта, па здравствените прегледи се вршат во просторија која е прилагодена за лекарски прегледи на осудените лица. За здравствена грижа за осудениците ангажиран е лекар специјалист - интернист од ЈЗУ - Општа болница во Гевгелија со договор за дело кој двапати седмично доаѓа во Установата, а по потреба и на повик од управата. Нема вработен помошен медицински персонал во Затворот Гевгелија.

Условите во просторијата каде што се вршат здравствените прегледи не ги задоволуваат стандардите од оваа област во целост. Хигиенските услови се на задоволително ниво. Просторијата е многу мала, осветлена со вентилација од прозорец. Од друга страна, просторијата е недоволно опремена со најпотребните медицински апарати кои се потребни за преглед и давање здравствена заштита

на осудениците. Во просторијата има кревет за прегледи и шкаф кој служи како аптека каде се чуваат најнеопходните лекови.

Установата соработува со другите здравствени установи во државата. Така, во текот на 2006 година на специјалистички прегледи надвор од оваа установа биле упатени 4 осудени лица, а во 2007 година до моментот на надзор на специјалистички прегледи биле упатени вкупно 5 осудени лица.

При првиот преглед, односно при прием на осуденик или притвореник се отвара здравствен картон во кој се евидентира секој преглед со препишаната терапија од лекарот. По прегледот се издаваат рецепти за лекараства кои се набавуваат од болничката аптека доколку таа располага со потребните лекови. Во спротивно лековите се набавуваат од аптеки одредени од страна на Управата на Установата.

На осудените лица кои престојуваат во оваа установа, а се регистрирани како зависници од наркотични дроги и други психотропни супстанции, терапија им се обезбедува во Центарот за зависници - Гевгелија од страна на лекар - специјалист невропсихијатар. Во однос на душевното растројство на осудените лица затворскиот лекар таквите осуденици ги упатува на лекување во Психијатриска болница Негорци. Во моментот на увидот во таа болница престојуваше едно осудено лице. За полнолетните осудени лица на возраст од 18 - 21 година се води посебна грижа за нивната здравствена состојба и заштита. За време на посетата немаше евидентирано осудено лице од заразни болести.

Затвор Штип

Согласно законските надлежности претставник на Народниот правобранител од Подрачната канцеларија во Струмица на 12.07.2007 година изврши посета на Затвор Штип со Отворено одделение во Струмица.

За време на посетата, осудените лица во оваа казнено - поправна установа не беа здравствено осигурени согласно одредбите од Законот за здравствена заштита.

На осудениците им се укажува здравствена заштита според општите услови и согласно одредбите од Законот за извршување на санкциите, а трошоците во врска со здравствените услуги ги подмирува самата установа.

Во оваа установа нема амбуланта, нема ни посебна просторија за лекарски прегледи, па прегледите се вршат во просторија која служи за библиотека и не е опремена со потребните медицински помагала и инструменти. Во таа просторија има само една стаклена витрина и параван. Установата има аптека која е снабдена со доволен број на лекаства и нема проблеми при нивната набавка.

За здравствената состојба на притворените и осудените лица се грижи лекар - невропсихијатар. Лекарот работи со склучен договор за дело со кој е предвидено да го посетува затворот секој вторник и да врши прегледи претходно најавени од лицата кои имаат потреба за тоа. Лекарот ги прегледува болните со опрема што самиот ја носи. Во Установата има аптека која е снабдена со потребните лекаства.

Извршените прегледи се евидентираат во тетратка што претставува еден вид на регистер каде што се запишуваат лицата кои биле на преглед, дијагнозата и лекарската терапија. Рецепти не се издаваат, па потребните лекаства осудените лица ги добиваат во одредено време од вработено лице и по упатство на лекарот.

За реализација на здравствени услуги Установата соработува со другите здравствени установи во државата така што по евиденцијата за здравствени прегледи во текот на 2006 година на специјалистички прегледи надвор од Установата биле упатени вкупно 106, на стоматолошки прегледи 52, а на интервенции на брза помош биле подложени 63 осудени и притворени лица. За оваа намена во 2006 година биле потрошени вкупно 59.213,00 денари, а за период до месец јули 2007 година на специјалистички прегледи биле упатени вкупно 17 лица, на стоматолошки прегледи 25 и на интервенции на брза помош биле подложени 26 осудени и притворени лица при што се потрошени вкупно 109.129,00 денари.

Здравствената служба на Установата е снабдена со потребните лекаства за кои во текот на 2006 година биле потрошени вкупно 71.204,00 денари, а за периодот до месец јули 2007 година потрошени се 40.770,00 денари.

Пред издржување дисциплинска казна за упатување во самица Управата на Установата прибавува и мислење од лекарот за здравствената состојба на

осуденото лице. Здравствената состојба на осуденикот се контролира и по издржувањето на дисциплинската казна.

Во однос на контролата на квалитетот на храната што ја добиваат осудените лица, законските норми се почитуваат, листата на храна се проверува од страна на затворскиот лекар и се почитуваат стандардите на квантитетот на кило калориите, а вкусот на храната го проверуваат директорот или заменик-директорот на Установата. Водата редовно се контролира од страна на Заводот за здравствена заштита во Штип.

Отворено одделение во Струмица*

Претставници на Народниот правобранител од Подрачната канцеларија во Струмица согласно законските надлежности на 12.07.2007 година извршија надзор во Отвореното одделение во Струмица кое е во состав на Затворот Штип.

Осудените лица сместени во оваа установа не се здравствено осигурени согласно одредбите од Законот за здравствена заштита, но беше укажано дека постапката за осигурување е во тек. На осудениците им се дава здравствена заштита според општите услови и согласно одредбите од Законот за извршување на санкциите, а трошоците во врска со здравствените услуги ги подмирува самата установа.

Во оваа установа нема посебна просторија за лекарски прегледи, здравствените прегледи се вршат во канцелариска просторија која е прилагодена за лекарски прегледи на осудените лица. Одделението, односно здравствената служба не е кадровски екипирана. За преглед на осудените лица се грижи лекар специјалист по спортска медицина, а во негово отсуство лекар специјалист - интернист од ЈЗУ Општа болница во Струмица кој еднаш седмично доаѓа во Установата, а по потреба доаѓа и на повик од затворската управа.

Просторијата каде што се вршат здравствените прегледи не ги исполнува општите услови, недоволно е опремена со потребните медицински инструменти и апарати кои се потребни за преглед и давање здравствена заштита, каде што,

* Со Решение С.К.бр.04-502/3 од 16.07.2007 год. на министерот за Правда, Затворот Штип со Отворено одделение во Струмица согласно член 19, став 3 од Законот за извршување на санкциите, продолжува да работи како една затворена и една полуотворена установа, односно Казнено - поправен дом Штип и Затвор Струмица

според наведеното од страна на лекарот, недостасува апарат за мерење крвен притисок, апарат за мерење шеќер во крвта и друго. Но од друга страна пак, просторијата е чиста и добро осветлена.

За овозможување здравствени услуги Установата соработува со здравствените установи во градот. На специјалистички прегледи по упат од лекарот надвор од оваа казнено - поправна установа до месец јули 2007 година биле упатени 2 осудени лица.

При прием на осуденото лице се врши здравствен преглед и се отвара здравствен картон само за осудени на казна затвор во траење над 6 месеци, а за осудените лица на кои им е изречена казна затвор под 6 месеци наодот и мислењето на лекарот за здравствената состојба на осуденото лице се внесува во изготвен унифициран образец од Управата. По прегледот се издаваат рецепти за лекараства, кои се доставуваат до надзорникот на затворското одделение кој по набавката пропишаните лекови ги дава на осудениците на кои им се препишани. Инаку, во Одделението нема аптека, па препишаните лекараства се доставуваат од Затвор Штип. Основните аналгетици се чуваат во дежурната просторија на надзорникот, а останатите лекови во метална каса во просторијата на воспитувачот.

На осудените лица кои се сместени во оваа установа, а се зависници од наркотични - психотропни супстанции, метадонска терапија им се издава во Центарот за зависници во Струмица.

Пред издржувањето на дисциплинската казна за упатување во самица или при изрекување друга дисциплинска мерка Управата на Затворот прибавува и мислење на лекарот за здравствената состојба на осуденото лице.

Во однос на контролата на квалитетот на храната што ја добиваат осудените лица законските норми се почитуваат и листата на храна се проверува од страна на затворскиот лекар. Изготвувањето на листата за храна и набавката на намирниците се врши од надлежната установа Затвор Штип, а храната се поготвува во Одделението од страна на професионален готвач. Водата е биолошки исправна и се користи од градскиот водовод.

Затвор Охрид

Согласно законските надлежности на Народниот правобранител претставници на оваа институција од Подрачната канцеларија во Кичево и од канцеларијата во Скопје на 27.06.2007 година извршија посета во КПУ Затвор Охрид.

Казнено-поправната установа Затвор Охрид всушност претставува малолетнички затвор во која се сместени осудени лица на кои со правосилна судска одлука им е изречена казна малолетнички затвор во траење до 10 години.

За време на посетата во оваа установа престојуваа 31 лице осудени на издржување казна малолетнички затвор и 15 притворени лица. Осудените и притворените лица кои се сместени во оваа установа не се здравствено осигурени согласно одредбите од Законот за здравствена заштита. На осудениците и притворениците здравствена заштита им се укажува според општите услови, а трошоците во врска со здравствените прегледи и терапијата ги подмирува самата установа.

Во Установата нема вработено медицински персонал (лекар, медицинска сестра или друг помошен персонал), но со договор за дело ангажиран е еден лекар специјалист - невропсихијатар кој во Установата доаѓа еднаш седмично за здравствени прегледи на малолетните осуденици и на притворените лица, а по потреба и по барање на директорот на Установата кога за тоа има потреба.

Од увидот на просторијата каде се вршат здравствените прегледи видно беше дека се исполнети пропишаните општи услови. Опременоста со медицински инструменти е на просечно ниво, просторијата е доволно осветлена и има вентилација. Исто така, во Установата има уште една просторија, која е помошна, за вршење здравствени прегледи на притворените лица. Во просторијата се води регистер и матична евиденција за сите осудени и притворени лица. За секое осудено и притворено лице има отворен здравствен картон, а по прегледите на осудениците и притворениците се издаваат рецепти и лекови според пропишаната терапија.

Во 2006 година во Установата се извршени 569 здравствени прегледи при што две осудени лица биле упатени на лекување надвор од Установата со лекарски упат издаден од матичниот лекар, а во текот на 2007 година, односно до

27.06.2007 година извршени се 333 здравствени прегледи при што едно притворено лице е упатено на лекување во Специјалната болница за ортопедија и трауматологија во Охрид. За оваа намена во текот на 2007 година т.е. до 27.06.2007 година за здравствена заштита потрошени се 21.123,00 денари, а за лекување 43.118,00 денари.

Во врска со квалитетот на храната и водата во разговорот со задолжениот лекар - специјалист во Установата беше истакнато дека под негова контрола за секој осуденик и притвореник трипати дневно се дава квалитетна храна и чиста вода за пиење што ги исполнува сите стандарди.

Пред упатување на осудените лица во самица или примена на друга дисциплинска мерка се разговара и се врши лекарски преглед на осуденикот или притвореникот по што лекарот дава мислење за спроведувањето на дисциплинската мерка.

Казнено – поправен дом од отворен вид Струга

Согласно законските надлежности претставници на Народниот правобранител од Подрачната канцеларија во Кичево и од Канцеларијата во Скопје на 27.06.2007 година извршија посета на Казнено-поправен дом Струга.

Во оваа казнено-поправна установа од отворен вид на издржување затворска казна се наоѓаат и лица на кои им е изречена казна затвор и за други кривични дела.

Во текот на посетата на КПД Струга, во Установата престојуваа 65 осудени лица. Осудените лица сместени во оваа установа не се здравствено осигурени согласно одредбите од Законот за здравствена заштита.

Во Установата нема вработено медицински персонал поради што ангажирани се тројца лекари со договор за дело од кои: лекар интернист, невропсихијатар и стоматолог кои се грижат за здравствената заштита на осудените лица кога за тоа има потреба и повремено доаѓаат во Домот.

За здравствени прегледи во текот на 2006 година Установата потрошила 792.633,00 денари, додека за 2007 година, поточно до 27.06.2007 година биле потрошени 150.610,00 денари од предвидените 306.000,00 денари. Предвидените средства се од Буџетот во износ од 108.000,00 денари додека преостанатата

сума е од работењето на осудениците надвор од Установата спрема склучените договори за работа. Во текот на 2007 година две осудени лица со лекарски упат се упатени на лекување надвор од Установата во Медицинскиот центар Струга.

Во разговорот со лекарот - невропсихијатар беше наведено дека 4 осуденици се заболени од Хепатит Ц над кои се врши постојан лекарски надзор, а 8 осудени лица се зависници од дрога и се подложени на лекарски третман со употреба на потребните лекови издадени од матичен лекар.

Во просторијата каде што се вршат здравствените прегледи на осудените лица секој осуденик има матична евиденција, а регистрот се води уредно и секое осудено лице има здравствен картон. Евиденцијата за издавање рецепти и лекови за осудениците се води уредно и просторијата е доволно осветлена и просечно опремена за намената која служи.

Затвор Битола со Отворено одделение во Прилеп

Согласно законските надлежности на Народниот правобранител претставници од Подрачната канцеларија во Битола на 31.07.2007 година го посетија Затвор Битола.

Осудените лица кои се сместени во оваа установа не се здравствено осигурени согласно одредбите на членовите 11 и 12, став 21 од Законот за здравствена заштита. Од страна на Управата на Установата беше истакнато дека Установата се грижи за здравјето на осудените лица според општите прописи и согласно одредбите од Законот за извршување на санкциите и сите трошоци направени за здравствените прегледи и медицинската терапија ги подмирува Установата. Од друга страна, според лекарот осудените лица многу ретко бараат упатување на специјалистички прегледи на сопствен трошок.

Во оваа казнено - поправна установа функционира здравствена служба и здравствената заштита на осудените и притворените лица ја обезбедува еден лекар и две медицински сестри вработени на неопределено време. Службата за здравствена заштита има само една просторија во која е сместен лекарот и медицинската сестра. Според лекарот, поради непостоење елементарни амбулантски услови прегледите се вршат во други простории кои во моментот се

празни, а понекогаш и во затворските ќелии каде е сместен болниот во присуство на другите осуденици.

Здравствената служба, односно просторијата каде се вршат здравствените прегледи е доволно осветлена и ги задоволува хигиенските услови. Во просторијата има шкафови во кои се сместени лекараствата, но нема посебен дел со кревет одделен со параван за прегледи на осудениците.

Снабденоста на Установата со лекараства и потрошен медицински материјал, според лекарот, е на завидно ниво бидејќи во секое време на располагање ги има основните и потребните лекараства за лекување на осудените лица. Снабдувањето со лекови се врши еднаш седмично од приватна аптека во Битола. Трошоците за лекараства за хронично болните осуденици-дијабетичари и слично паѓаат на товар на осудениците.

За реализација на здравствени услуги Установата соработува со здравствените установи во државата, па во период од 2006 година до месец септември 2007 година 225 осуденици се препратени на медицински прегледи надвор од оваа установа.

Од увидот во просторијата во која е сместена здравствената служба констатирано е дека евиденцијата за здравствената состојба на осудениците се врши со внесување податоци во здравствениот картон на секој осуденик во кој се евидентираат сите болести, извршените прегледи и определената терапија. Исто така, се води амбулантски дневник во кој се регистрираат сите лекарски дневни интервенции, евентуално препорачаните специјалистички прегледи и определената терапија.

При прием на осудено лице на издржување на казна затвор задолжително се врши систематски преглед. Ист преглед се врши и три месеци пред отпустот од Установата. Доколку осуденикот е зависник од дрога или е заболен од некое хронично или заразно заболување лекарот издава потврда за тоа.

Од вкупниот број на осудени лица кои престојуваат во оваа установа моментално 12 се зависници од дрога од кои 7 се на метадонска терапија и 5 се во фаза на апстинирање, односно нивната наркотична зависност лекарот ја регулира со поблаги наркотични средства. Од зависниците 7 се осудени, а 5 притворени лица. Осудениците кои за време на издржувањето на казната

душевно ќе заболат, веднаш се упатуваат во Психијатриското одделение во Клиничката болница во Битола.

Контрола на квалитетот на храната што ја добиваат осудените и притворените лица врши лекарот. Сепак, ваквата контрола се врши само во поглед на разновидоста на исхраната. Контролата на квалитетот на водата ја врши Заводот за здравствена заштита во Битола, а хигиената во кујната е под инспекциски надзор на Санитарната инспекција во Битола.

Во разговорот со лекарот беше наведено дека пред да се упати осуденик на издржување дисциплинска мерка самица, Управата на Установата бара мислење од лекарот за здравствената состојба на осуденикот.

Отворено одделение во Прилеп*

Согласно законските надлежности на Народниот правобранител претставници од Подрачната канцеларија во Битола на 5.09.2007 година извршија посета во Отвореното одделение на Затвор Битола во Прилеп.

Во врска со состојбата на осудените лица во Отвореното одделение во Прилеп во однос на обезбедената здравствена заштита тие го имаат истиот медицински третман како осудениците во Битола.

Раководителката на Одделението истакна дека во моментот во Одделението не престојуваат осудени лица зависници од дрога.

Снабденоста со лекаства и медицински материјал се обезбедува од Затворот во Битола, а за тоа се грижи лекарката од Затворот Битола.

Амбулантните прегледи кои се вршат во ова одделение лекарот ги евидентира во амбулантски дневник во кој се запишуваат сите извршени прегледи и препишани терапии.

* Со Решение С.К.бр.04-502/3 од 16.07.2007 год. на министерот за правда; Затворот Битола со Отворено одделение во Прилеп согласно член 19, став 3 од Законот за извршување на санкциите, продолжува да работи како две полуотворени установи: Затвор Битола со седиште во Битола и Затвор Прилеп со седиште во Прилеп.

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА И ПРЕПОРАКИ

Во казнено-поправните установи, со исклучок на Казнено-поправниот дом Идризово, Затворот Битола и Затворот Скопје нема постојано вработен медицински персонал, па здравствената заштита се организира со склучување договори со медицинските центри или со приватни здравствени установи. Во однос на здравствената заштита особено загрижувачка е состојбата со осудените лица зависници од опојни дроги. Посебно е загрижувачка состојбата во Казнено-поправниот дом Идризово каде приближно 300 осудени лица се регистрирани како корисници на дрога, но се претпоставува дека овој број е всушност поголем. Слична е состојбата и во Затворот Скопје. Особено се загрижувачки податоците дека зависниците од дрога се осудени лица на возраст под 30 години.

Казнено - поправните установи во однос на здравствената заштита се соочуваат со проблем од недостаток на лекови и медицинска опрема, како и со просторни капацитети за остварување на здравствената заштита. Недостатокот на буџетски средства е присутен и во однос на оваа проблематика.

Во правец на надминување на негативните состојби во однос на здравствената заштита на осудените лица потребно е да се имплементираат следните препораки:

1. ОРГАНИЗИРАЊЕ НА ЗДРАВСТВЕНАТА СЛУЖБА

Затворските установи, по правило, треба да имаат здравствени служби кои се организирани според општо прифатените стандарди, што е од особено значење за затворската средина. Професионалноста и ефикасноста на здравствените работници потребно е да се одржува на високо ниво со постојано обновување, развивање, остручување и редовен надзор од страна на надлежен орган. Затворските лекари во вршењето на дејноста имаат двојна одговорност: од една страна спрема директорот на установата, а од друга кон осудените за чија здравствена состојба водат постојана грижа. Особено е важна компатибилноста помеѓу затворските установи и општите здравствени организации во врска со

физичките средства, здравствениот персонал и начинот на лекување кој мора да се обезбеди.

2. ЧУВАЊЕ НА ФИЗИЧКОТО И МЕНТАЛНОТО ЗДРАВЈЕ НА ОСУДЕНИТЕ ЛИЦА

Чувањето на физичкото и менталното здравје на лицата кои се ноаѓаат на издржување на казната затвор е обврска која произлегува од одредбите на членовите 124 - 134 на Законот за извршување на санкциите и меѓународните стандарди, а особено од примената на Препораката P(93)6 за затворските и криминолошките аспекти на контролата на заразни болести и други здравствени проблеми и Препораката P(98)7 за етичките и организациските аспекти на здравствената заштита во затворот, донесени од Советот на Европа.

3. КАДРОВСКО ЕКИПИРАЊЕ НА ЗДРАВСТВЕНАТА СЛУЖБА

Во услови кога во казнено - поправните установи постојат само три медицински служби во три установи од видот на задравствени станици произлегува констатација дека овој сегмент на пенитенцијарниот систем во Република Македонија не функционира како што обврзуваат прописите, поради што како неопходна се наметнува потребата за кадровско екипирање со медицински персонал во сите казнено - поправни установи.

4. СОРАБОТКА НА ЗДРАВСТВЕНИТЕ СЛУЖБИ ВО КАЗНЕНО - ПОПРАВНИТЕ УСТАНОВИ СО ЗДРАВСТВЕНИ ИНСТИТУЦИИ

Во функција на надминување на оваа состојба неопходно е вработување на лекари и помошен медицински персонал во секоја казнено - поправна установа и редовна набавка на медицинска опрема и медикаменти. Во правец за востановување соодветна здравствена заштита потребна е соработка со здравствени институции во заедницата надлежни за следење на квалитетот на обезбедувањето на медицинските услуги во затворите. Проблемот со осудените лица зависници од опojни дроги претпоставува развивање на посебни програми за третман на зависниците и создавање систем на превенција, компатибилен со

системот во заедницата согласно Националната стратегија за третман на зависните од опојни дроги и психотропни супстанции.

5. ВОСТАНОВУВАЊЕ НА ДОМ БОЛНИЦА

Унапредувањето на здравствената заштита во пенитенцијарните институции во Република Македонија непосредно е поврзано и со операционализацијата на одредбата на членот 22, став 3 од Законот за извршување на санкциите, според која е определено основање на дом - болница за болни осудени лица која би функционираше како посебна установа.

6. ЗАДОЛЖИТЕЛНО ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ НА ОСУДЕНИТЕ ЛИЦА

Покрај задолжителноста за вработување лекар и друг медицински персонал, неопходно е потребно осудените лица да бидат здравствено осигурани во текот на издржувањето на казната, како што е утврдено со позитивните прописи.

7. НАБАВКА НА МЕДИЦИНСКА ОПРЕМА И ЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА НА НАБАВКАТА НА ЛЕКОВИ

За ефикасно остварување на правото на здравствена заштита потребно е определување и опремување на посебна просторија во секоја казнено - поправна установа, исклучиво за таа намена, а набавките на лековите и медицинската опрема треба да се централизираат со што значително би се намалиле средствата за набавка на лекови и воопшто за здравствените услуги на осудените лица.